

leste alle onderscheid tusschen den Ceder en den Hysop op-houdt te bestaan 55). Maar het sterkst ontwaart ge dit bij het *wijsgeerig* Pantheïsme, dat principieel en stelselmatig alle thesis en anti-thesis in de *synthesis* versmelt, en door de bekoring van het denkbeeld der *identiteit*, u al wat *ongelijk* scheen, als *gelijksoortig*, ja, ten slotte als eenswezend, verklaart 56).

Dit komt daar vandaan, dat deze wijsbegeerte zich niet bezighoudt met wat werkelijk bestaat, maar met *het beeld*, dat ze van dit bestaande in den spiegel van haar denken op-ving, of juister nog, zich zelve formeerde. Reeds Kant gaf hiertoe den stoot, door de stelling te proclameeren, dat het wezenlijk bestaande ons ontsnapt, en dat althans de vorm en afmeting van het waargenomene uit ons zelve komt 57). Daarop kwam Fichte, die beter vond, met wat ons toch ontsnapt dan ook maar niet te rekenen, en staande hield, dat wat beeld scheen, door ons zelf ingebeeld, en alzoo het eenige werkelijke is 58). Tot eindelijk door Hegel al wat aanzijn had in de puur logische formule wierd omgezet, en na de vernietiging van de *zaak*, en het *beeld* der zaak, alleen het *denkbeeld* er-  
van overbleef. Zoo verplaatst ons deze philosophie steeds consequenter uit de reële *levende* wereld, naar een afge-  
trokken *denkwereld*; en daarin heeft ze natuurlijk met de onderscheidingen en tegenstellingen van het leven vrij spel. Dan toch heb ik niet langer met de levende personen te doen, maar met studiekoppen, die ik zelf ontwierp. En natuurlijk op die crayon-portretten kan ik dan allerlei rimpels en lijnen ver-  
flauwen en wegtooveren, die er op het levende gelaat nimmer meer uitgaan.

Schept zoo het Pantheïsme zich *de mogelijkheid*, om aan de klem der reël bestaande onderscheidingen te ontkomen, *de denkwet zelve* dwingt haar om van die mogelijkheid een steeds kwistiger gebruik te maken. Uw denken toch noopt u, de verschijnselen die ge waarneemt, in vaste orde saam te voegen. Uit zijn aard dringt het denken naar systeem 59). Wie denkt, zoekt in het bijzondere het algemeene, om uit de wet van het algemeene het bijzondere te verklaren. Alle dualisme